

pulum adjuravit, ut inito cum Deo fœdere, promitteret se servaturum legem à Deo datam.

6. Hæc caveant: Primò, Saul amisit regnum, quia non obediuit Deo et Samueli. 2. David tempore pacis et prosperitatis in adulterium lapsus est. 3. Salomon regum sapientissimus per mulieres depravatus, et idololatra factus. 4. Roboam, quia, relicto seniorum consilio, sectus est consilium imperitorum juvenum, qui præter delicias, nihil noverant, majori parte sui regni spoliatus est. 5. Asa, cæteroquin bonus, laborans podagra, magis in medicorum arte, quam in Dei ope confidebat, quod in illo reprehensum est. 6. Joram, cum anteà esset catholicus, catholico natus parente, accepit uxorem hæreticam, et in gratiam illius hæreticus factus est. Sed non impunè: nam insanabili dolore alvi per biennium cruciatus, tandem, ejectis visceribus, miserè perit. 7. Ochōzias patri similis à matre in hæresim pertractus est, et in pœnam defectoris à Jehu rege Israel interfactus. 8. Joas, rex catholicus, mortuo Jojada Pontifice, à quo dirigebatur, concessit publicum exercitium falsæ religionis in gratiam nobilium aulicorum; et posteà à servis suis interfactus est. 9. Amasias propter eamdem culpm à civibus trucidatus. 10. Ozias, ob usurpatum temerè officium sacerdotale, lepra percussus. 11. Achaz propter cultum impiae religionis sæpè bello oppressus. 12. Manasses, quia restituīt idolatriam, quam pater ejus exterminaverat, catenis vinctus, et in captivitatē abductus. 13. Amon simili de causa in propria domo à suis subditis jugulatus. 14. Sedecias, quia non servavit fidem Nabuchodonosori datum, effossis oculis, in Babylonem ductus. Denique, ut alia omittam, Jeroboam, primus rex Israel, ut regnum suum confirmaret, subditos astraxit, ut hoc modo à vera Religione destitutos, facilius contineret in rebellione, ne ad legitimū suum regem, à quo defecerant, reverterentur. Nam sicut catholica Religio aptissima est, ut subditos efficiat pios, et magistrati suo obtemperantes: ita hæresis ad rebelliones et defectiones concitandas efficacissima. Res nota, et multis exemplis, cum hoc tempore, tum superiori sæculo confirmata.

CAPUT XVII.

DE BELLO, CASTRIS ET MUNDITIA CASTRORUM.

Quæritur: 1. An bellum fuerit licitum in veteri Testamento? 2. Quænam fuerint leges belli à Deo præscriptæ? 3. Quæ justæ causæ gerendi bellum? 4. An iudæi potuerint bellum gerere contra iudæos? 5. An contra quosvis gentiles? 6. An in bello potuerint implorare auxilium à gentilibus seu infidelibus? 7. Quinam iudæorum reges aut principes feliciter gesserint bellum? 8. Quid in lege Mosaica statutum fuerit de munditia castrorum?

QUÆSTIO I.

An bellum fuerit licitum in veteri Testamento?

1. Manichæi docuerunt bellum ex natura rei illicitum esse, et ideò Moysen, Josue, Davidem et alios veteris Testamenti reges ac principes, qui bella gesserunt, tamquam impios accusabant, ut refert Augustinus lib. 22 contra Faust., cap. 74 et seqq. Nos duo asserimus: 1. Bellum ex natura rei licitum esse. 2. Ex eo rectè colligi, etiam iudeis in veteri Testamento fuisse licitum, præsertim cum illis specialiter non fuerit prohibitum.

2. Prima conclusio: Bellum ex natura rei tunc licitum est, quando adsunt hæ tres conditiones: 1. Legitima auctoritas indicendi bellum, qualis est in principe vel re-publica non agnoscente superiore in temporalibus: 2. Justa causa: 3. Recta intentio. Tunc illicitum, quando vel omnes, vel aliqua earum conditionum deest. Ita D. Th. in 2, 2, q. 40, art. 4. Et quidem, si desit prima vel secunda conditio, non solum charitati, sed etiam justitiæ contrarium est cum onere restitutionis. Si desit sola tertia, non est contrarium justitiæ, sed charitati, ut benè notat Bellarm. lib. de Laicis, c. 15.

3. Ratio conclusionis est, quia bellum vel est defen-

sivum , quod solius defensionis causa suscipitur ; vel offensivum , seu aggressivum , quod ad vindicandam seu compensandam injuriam infertur . Si defensivum , constat ex natura rei licitum esse . Nam si jure naturali licitum est homini privato vim vi repellere ; multo magis id licitum est principi , aut communitati . Si offensivum , tunc etiam licitum est propter similem rationem . Nam si homo privatus potest adversario suo intentare litem , vel actionem injuriarum per viam juris ; cur princeps , vel communitas non possit idem facere per viam belli , quando via juris non est sufficiens ? Alioquin publica injuria , quæ principi vel communitati facta est , nunquam posset resarciri aut vindicari ; et consequenter nec publica justitia et indemnitas custodiri , quod est absurdum .

4. Dices : Etiamsi serventur conditiones , quæ in conclusione assignatae sunt , nihilominus bellum videtur esse contrarium paci charitatis . Nam inter illos , qui bellum contra se mutuo gerunt , non est pax , sed pugna et dissensio . Respondeo : Ex parte illius , qui injustam causam fovet , aut malam intentionem habet , contrarium est paci charitatis . De hoc nemo dubitat . At ex parte alterius , qui justam causam fovet , et rectam habet intentionem , non est contrarium , sed conforme charitati . Quod sic ostendo : Homo privatus , qui ex charitate diligit se et proximum suum , potest secundum charitatem præferre se proximo . Ut si occurrat casus , in quo vel ipse , vel proximus debet pati aliquid damnum , vel incommodum , potest , salva charitate , se ipse salvare cum damno vel incommodo proximi , modo non faciat injuriam proximo , ut theologi constanter docent . Idem dico de principe , vel communitate . Si ergo principi inferatur injuria ab alio principe , potest , salva charitate , vindicare injuriam per bellum , et se indemnem conservare . In quo facto servatur simul charitas et justitia . Charitas , quia servatur regula charitatis : *Proximus sum egomet mihi* : Justitia , quia officium justitiae est illatam injuriam legitimè vindicare .

5. Secunda conclusio : Bellum fuit licitum in veteri Testamento , servatis illis conditionibus , quæ suprà positæ sunt . Ratio sumitur ex dictis . Nam quod ex natura sua licitum est , hoc etiam licitum fuit judæis , nisi spe-

ciali mandato fuerit illis prohibitum : at bellum ex natura sua licitum est , ut dixi , nec ullo speciali mandato fuit judæis prohibitum , cum nullum extet tale mandatum in veteri Testamento . Et confirmatur tripliciter : primò , quia Deus non solùm permisit bellum in veteri Testamento , sed etiam imperavit : (Num. xxv , et 1 Regum xv , 2 et alibi .) Secundò , præscripsit leges et præcepta gerendi bellum , ut dicam sequenti quæstione . Tertiò , laudantur in Scriptura , qui in veteri Testamento fortiter se gesserunt in bello . Sic laudatur Abraham , (Genesis xiv , 19 :) sic Levitæ , (Exod. xxxii , 29 :) sic Gedeon , Barac , Samson , Jepheth , Samuel , David et alii , (Hebræor. xi , 32 .)

QUÆSTIO II.

Quæ fuerint leges belli à Deo præscripta in veteri Testamento ?

1. Respondeo : Erant variae . Nam quædam obligabant , quando castra erant movenda de loco in locum ; aliæ , quando eundum ad prælium ; aliæ , quando jam inchoandum prælium ; aliæ , quando civitas obsidenda ; aliæ , quando obsidio continuabatur ; aliæ denique , quando victoria parta .

2. Primò igitur , quando castra erant movenda , obligabat hæc lex : Num. x , 2 : « Fac tibi duas tubas argenteas ductiles , quibus convocare possis multitudinem , quando movenda sunt castra . Cumque increpueris tubis , congregabitur ad te omnis turba ad ostium Tabernaculi sederis . Si semel clangueris , venient ad te principes , et capita multitudinis Israel . Si autem prolixior atque concisus clangor increpuerit , movebunt castra primi , qui sunt ad orientalem plagam : in secundò autem sonitu , pari ululatu tubæ , levabunt tentoria , qui habitant ad meridiem : et juxta hunc modum reliqui facient , ululantibus tubis in profectionem . Quando autem congregandus est populus , simplex tubarum clangor erit , et non concisè ululabunt . Filii autem Aaron , Sacerdotes clangent tubis : eritque hoc legitimum semipaternum in generationibus vestris . »

3. Hæ tubæ debeant esse argenteæ, tum propter reverentiam divini cultus, tum ut essent magis sonora. Serviebant autem ad varios usus: 1, ad convocandum populum ad concionem juxta ostium Tabernaculi: 2, ad convocabandos principes ad consultationem: 3, ad movenda castra; quæ tria patent ex citato textu: 4, ad bellum: 5, ad festa et sacrificia. Hæc duo patent ex textu sequenti in eodem capite. Debebant autem inflari à Sacerdotibus. Et ex modo inflandi constabat, in quem usum inflarentur: ex textu colligitur.

4. Secundò, quando eundum erat ad prælium, triplex lex obligabat: Prima, Num. x, 9: «Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes, qui dimicant adversum vos, clangetis ululantibus tubis, et erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, ut eruamini de manu inimicorum vestrorum.» Secunda, Deut. xxiii, 9: «Quando egressus fueris adversus hostes tuos in pugnam, custodies te ab omni re mala,» idest ab omni peccato; ut à scortatione, ebrietate, rapinis, juramentis, blasphemis, duellis, æmulationibus, itemque ab omni immunditia legali. Tertia, Deut. xx, 5: «Duces per singulas turmas, audientes exercitu, proclamabunt: Quis est homo, qui ædificavit domum novam, et non dedicavit eam? Vadat, et revertatur in domum suam, ne fortè moriatur in bello, et alius dedicet eam. Quis est homo, qui plantavit vineam, et nequum fecit eam esse communem, de qua vesci omnibus liceat? Vadat, et revertatur in domum suam, ne fortè moriatur in bello, et alius homo ejus fungatur officio. Quis est homo, qui despontit uxorem, et non accepit eam? Vadat, et revertatur in domum suam, ne fortè moriatur in bello, et alius homo accipiat eam.» Itaque, ut summatim dicam, quando ibatur ad prælium, hæc tria debebant servari: 1. Inflandæ erant tubæ per modum ululatus ad implorandum à Deo subsidium: 2. Omnes debebant esse puri à peccato et immunditia legali: 3. Non admittebantur pavidi, sponsi, novam domum aut vineam ædificantes.

5. Tertiò, quando jam prælium erat inchoandum, servabatur hæc lex, Deuteronomii xx, 2: «Appropinquantem jam prælio, stabit Sacerdos ante aciem, et sic

eloquetur ad populum: Audi Israel, vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis, non pertimescat cor vestrum, nolite metuere, nolite cedere, nec, formidetis eos: quia Dominus Deus vester in medio vestri est, et pro vobis contra adversarios dimicabit, ut eruat de periculo.» Magna consolatio.

6. Quartò, quando civitas erat obsidenda, dabatur hæc lex: Deuteronomii xx, 10: «Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit, et aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea est, salvabitur, et serviet tibi sub tributo. Sin autem fedus inire noluerit, et cœperit contra te bellum, oppugnabis eam. Cumque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne, quod in ea generis masculini est, in ore gladii, absque mulieribus et infantibus, jumentis et cæteris quæ in civitate sunt. Omne prædam exercitui divides, et comedes de spoliis hostium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dedit tibi. Sic facies cunctis civitatibus, quæ à te procul valde sunt, et non sunt de his urbibus, quas in possessionem accepturus es. De his autem civitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes vivere: sed interficies in ore gladii, Hethæum videlicet, et Amorrhæum, et Chananæum, Pherezæum, et Hevæum, et Jebusæum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus: ne fortè doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipsi operati sunt diis suis, et peccatis in Dominum Deum vestrum.»

7. Quintò, quando obsidio civitatis continuabatur, debebat servari hæc lex: Deuteronomii xx, 19: «Quando obsederis civitatem multo tempore, et munitionibus circumdederis, ut expugnes eam, non succides arbores, de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem: quoniam lignum est, et non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum. Si quæ autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, et in cæteros apta usus, succide, et instrue machinas, donec capias civitatem, quæ contra te dimicat.»

8. Sextò, quando victoria erat parta, ordinariè non licebat occidere innocentes, ut mulieres, infantes et pe-

cora. Hoc colligitur ex dictis Deuteronomii xx, 13: «Per-
«cuties omne, quod in ea generis masculini est, in ore
«gladii, absque mulieribus, et infantibus, et jumentis.» Non
obstante hac lege ordinaria, mandabat aliquando Deus, ut etiam mulieres, infantes et jumenta interficerentur, ut 1 Reg. xv, 3: «Vade, et percut Amalec, et
«demoliere universa ejus. Non parcas ei, sed interfice à
«viro usque ad mulierem, et parvulum atque lactentem,
«bovum, et ovem, camelum, et asinum.» Aliquando et
omnes mulieres, exceptis puellis et virginibus, Num.
xxxii, 47: «Cunctos interficite, quidquid est generis mas-
culini, etiam in parvulis: et mulieres, quæ noverunt
«viros in coitu, jugulate: puellas autem, et omnes fo-
«minas virgines reservate vobis.» In his et similibus ca-
sibus, Dei jussio pro lege est, ut ex Augustino notat Se-
rarius in cap. 6, Josue, q. 36.

9. Quæres, quid Deus promiserit iudeis, si servarent
has leges bellicas? Respondeo: Hæc duo: Primò, «per-
sequemini inimicos vestros, et corruent coram vobis:» (Levit. xxvi, 7.) Secundò, «persequentur quinque de
vestris centum alienos: Et centum de vobis decem mil-
lia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro:» (Ibidem vers. 8.) Si autem non servarent, minatus est
contrarium: «ponam faciem meam contra vos, et cor-
«ruetis coram hostibus vestris, et subiciemini his, qui
«oderunt vos: fugietis, nemine persequente:» (Ibidem
vers. 17 et seqq.) Vide, plura Deut. xxviii, v. 7 et 25.

10. Hinc discant christiani, quomodo se gerere debeant in bello. Tametsi enim quædam ex supra dictis le-
gibus fuerint cæremoniales, quæ jam abrogatae sunt; ta-
men aliquæ erant morales, quæ nunquam abrogantur,
sed æquè nunc obligant christianos, ac olim iudeos obli-
gabant. Cujusmodi sunt hæc: 1, ut sint puri ab omni peccato: 2, ut servent ordinem præscriptum in castris: 3, ut
confidant in Deum, et ab ipso petant subsidium: 4, ut
parcant innocentibus, quantum fieri potest: 5, ut offe-
rant prius pacem, antequam illum bello offensivo invadant. Si servarentur hæc leges a christianis, felicius pug-
narent contra hostem, quam hactenùs pugnarunt. At raro servantur. Nam multi inter milites, ac duces solent esse

scortatores, ebriosi, blasphemi, raptore, et similibus
flagitiis inquinati, qui merito à Deo deseruntur, et infe-
liciter rem gerunt.

QUÆSTIO III.

Quæ fuerit justa causa gerendi bellum in veteri Testamento?

1. Suppono justam causam indicandi bellum, gene-
ratim loquendo, esse gravem injuriam, quæ alicui prin-
cipi aut reipublicæ vel imminet, vel facta est. Si immi-
net, ut impediatur per bellum defensivum jure defensio-
nis. Si facta est, ut vel resarcitur per bellum offensi-
vum jure justitiae commutativæ; vel vindicetur jure justi-
tiae vindicativæ. Vide Augustinum q. 10 super Josue, D.
Th. q. 4, art. 4, Molinam de jure et justitia disp. 102.

2. Hoc posito, questio est, quænam fuerint speciales
causæ belli in veteri Testamento; vel, propter quas injuri-
as legitimè indicta fuerint bella in veteri Testamento?
Respondeo: Ex Scriptura colliguntur hæc causæ: Prima
publica principis contumelia. Sic David movit bellum
contra Hanon regem ammonitarum, eò quod nuncios à
Davide missos affecisset magna ignominia, quæ descri-
bitur 2 Regum x, 4 bis verbis: «Tulit itaque Hanon
«servos David, rasitque dimidiā partem barbæ eorum,
«et præcidit vestes eorum medias usque ad nates, et di-
«misit eos.»

Secunda rebellio subditorum. Sic enim David suscepit
bellum contra Seba filiorum Bochri; qui cum quibus-
dam aliis separaverat se à Davide, legitimo suo rege:
(2 Reg. xx, 1.)

Tertia defensio malefactorum, ne justè puniantur. Sic
filii Israel pugnaverunt contra benjamitas, eò quod nol-
lent tradere quosdam ex sua tribu, qui nefandum flagi-
tium perpetraverant, quin eos potius defendebant: (Ju-
dic. xx, 4.)

Quarta suppetiæ inimicis latæ. Sic David percussit vi-
ginti duo millia virorum de Syria Damasci, quia suppe-
tiæ tulerant Adarezer regi Soba: (2 Reg. viii, 5.)

Quinta negatio innoxii transitus per alienam terram,

quæ jure naturali negari non potest. Sic israelitæ indixerunt bellum Arad regi chananæo, eò quod negaret illis transitum per suam provinciam: (Numer. xxI, 4.)

Sexta violatum fœdus. Sic rex Joram indixit bellum regi Moab, qui nolebat illi solvere centum millia ovium, quæ ex antiquo fœdere tenebatur solvere: (4 Reg. iii, 5.)

Septima idolatria subditorum. Sic Moyses cum filiis Levi bello aggressus est filios Israel, et interfecit triginta tria millia hominum, propterea quod aureum vitulum adorassent: (Exod. xxxII, 26.)

QUÆSTIO IV.

An judæi potuerint bellum gerere contra judæos?

1. Ratio dubitandi est, quia quando Roboam rex cum domo Juda et Benjamin voluit bellum gerere contra dominum Israel, (qui omnes ex utraque parte erant judæi) dixit illis Deus per Prophetam: «Non ascendetis, neque bellabitis contra fratres vestros, filios Israel:» (3 Regum xII, 24.) Et tamen Roboam habuit legitimam causam indicendi bellum, quia volebat subditos rebelles ad obedientiam revocare. Ergo quod prohibitus fuerit gerere bellum, non erat alia causa, quam quia volebat illud gerere contra judæos, fratres suos.

2. Sed contrarium facile probari potest ex dictis. Primo, exemplo Moysis et Levitarum, qui pugnarunt contra fratres suos propter peccatum idolatriæ commissum. (Exod. xxxII, 26.) Secundo, exemplo filiorum Israel, qui communī consensu, et consulto prius Deo, pugnarunt contra benjamitas, et totam fere ipsorum tribum extinxerunt: (Judicum xx per totum.) Tertio, exemplo Davidis, qui pugnavit contra subditos rebelles: (2 Regum xx, 4.) Accedit ratio, quia si judæi contra judæos non potuissent bellum gerere, non potuisset inter illos conservari justitia, nec injuria vindicari. Nam sepè contigit, ut injuria ab una parte illata, non possit vindicari, nisi bello: et si non vindicaretur, nulla servaretur justitia in communitate, quod est absurdum. Denique conditiones illæ, quæ efficiunt, ut bellum sit justum et legitimum,

tam benè reperiri possunt inter homines ejusdem gentis, quam inter extraneos.

3. Nec obstat exemplum Roboam. Nam is non est Iesus cessare à bello, ex eo præcisè quod illud suscepisset contra fratres suos, sed ex eo, quod vellet illos ad suum regnum reducere, quod erat contra Dei ordinationem; nam Deus volebat regnum Salomonis propter ipsius peccata in duas partes dividere, et majorem partem dare Jeroboam servo Salomonis, minorem verò relinquere Roboam filio Salomonis. Roboam autem nitebatur totum regnum solus obtainere, et omnes, qui adhærebant Jeroboam, ad se reducere. Et quia hoc volebat perfidere armata manu, monitus est à Deo, ut à cœpto desisteret: (3 Regum xII, 11 et sequentibus.)

QUÆSTIO V.

An judæi potuerint bellum gerere contra quosvis gentiles?

1. Respondeo: Poterant, servatis conditionibus supra positis. Nam si gentiles, quicunque tandem illi fuissent, vel injustè invasissent judæos, vel gravem aliquam injuriam irrogassent, poterant ipsi se defendere, et illatam injuriam vindicare. Sic fecerunt contra chananæos, amorræeos et madianitas tempore Moysis. Sic contra habitatores Jericho, et Hai, et vicinarum civitatum tempore Josue. Sic contra syros, madianitas, amalecitas, amonitas, philistæos, syros, arabes, æthiopes, moabitæ, idumæos tempore Regum. Sic contra Antiochum, Appolonium, Nicanorem, Lysiam, Gorgiam, Bacchidem, Tryphonem, Alexandrum tempore Machabæorum. Et ratio est, quia sicut homo privatus, jure naturali, potest se legitimè defendere contra quemcumque injustum invasorem, aut injuriantem; ita etiam princeps, vel respublica potest.

2. Dices: Deus per Prophetam prohibuit judæis, ne susciperent bellum contra Nabuchodonosorem regem Babylonis, sed sponte se illi subjicerent: (Jerem. xxvII, 12.) Respondeo: Verum est, quia judæi non poterant justo bello, de quo hic agimus, contra regem illum pug-

nare: idque ex duplice capite: Primò, quia Deus dederat Nabuchodonosori regnum Juda, et omnia regna vicina: (Jerem. xxvii, 6.) Ergo nec iudaëi, nec vicini populi poterant justo bello hanc donationem impedire. Secundò, quia iudaëi propter sua peccata meriti erant hanc pœnam, ut servirent Nabuchodonosori: et nisi vellent sponte eam subire, futurum erat, ut graviorem pœnam sustinere cogerentur: (Ibidem versu 12.) Ergo non poterant justo titulo reluctari.

QUÆSTIO VI.

An iudaëi in bello potuerint implorare auxilium à gentilibus et infidelibus?

1. Aliqui affirmant, quia Asa rex Juda imploravit auxilium Benadad regis Syriae in bello contra regem Israël: (2 Paralip. xvi, 2.) Similiter Judas Machabæus iniit fœdus cum romanis gentilibus, ut in bello se mutuo juvarent: (1 Machab. viii, 1.)

2. Alii negant, quia Deus severè prohibuit iudaëis, ne contraherent fœdus et amicitiam cum infidelibus. Et graves pœnas comminatus est, nisi obtemperarent: (Deuteron. vii, 2, et Josue xxiii, 12, et Judic. ii, 2.) Et quia non obtemperarunt, puniti sunt. Nam Deus permisit illos à gentilibus opprimi, et in servitutem redigi, ut patet ex libro Judicum, et lib. 4 Regum, et libro Tobiæ, Esther, Prophetarum. Sed distinguendum est juxta sequentes conclusiones.

3. Prima conclusio: Per se, et ex natura rei licitum est in bello justo implorare auxilium infidelium, etiam contra fideles. Ita Dominicus Bannes in 2, 2, q. 40, art. 1, dub. 3, et alii ab eo citati. Ratio est, quia infideles possunt ex se suscipere justum bellum contra quoscumque hostes: ergo possunt etiam alios juvare in justo bello contra quoscumque hostes: ergo licitum est ab iis petere, ut nos juvent in justo bello. Et confirmatur: 1. Quia actus justitiae, loquendo præcisè ex natura rei, potest ab omnibus tam fidelibus, quam infidelibus exerceri: at gerere justum bellum, vel juvare in justo bello est actus

justitiae: ergo potest ab omnibus exerceri. 2. Quia in justo bello licitum est uti subsidio equorum, elephantonum, et aliorum brutorum animalium: ergo etiam hominom infidelium. 3. Licitum est in justo bello præbere auxilium infidelibus contra fideles: ergo etiam licitum est ab eis petere auxilium, cum sit par ratio. Antecedens patet exemplo Davidis, qui auxilium præbuit Achis regi philistinorum contra populum Israel: (1 Reg. xxviii, et xxix.) Videatur ibidem Abulensis cap. 18, quæst. 5.

4. Secunda conclusio: Nihilominus iudaëi triplici titulo prohibebantur inire fœdus cum infidelibus: Primò ratione periculi subversionis; quia periculum erat, ne ex tali fœdere et societate desererent cultum Dei, et fierent idololatræ: (Exodi xxxiv, 12, et Deuter. vii et alibi.) Secundò ratione periculi perfidiae ex parte infidelium. Nam infideles sæpè non servabant pacta cum iudaëis inita. Non servavit rex Moab: (4 Reg. iii, 5.) Nec Demetrius: (1 Machab. xi, 53.) Nec Tryphon: (1 Machab. xii, 48.) Nec Ptolomæus: (1 Machab. xvi, 16.) Nec multi alii. Tertiò ratione scandali, quod erat duplex: Unum, quia qui in bello petebant auxilium ab infidelibus, videbantur fiduciam suam in illis potius ponere, quam in Deo: quod, quia erat contra legem Dei, erat scandalosum. Et hoc nomine reprehensus fuit Asa rex Juda, qui à Benadad rege Syriae petiverat auxilium juxta illud 2 Paral. xvi, 7: «Venit Hanani Propheta ad Asa regem Juda, et dixit ei: Quia habuisti fiduciam in rege Syriae, et non in Domino Deo tuo, idcirco evasit Syriae regis exercitus de manu tua.» Alterum, quia sicut erant socii et fautores infidelium in bello, etiam putabantur esse socii, et fautores in impietate, quod aequè erat scandalosum. Unde dictum est Josaphat regi Juda, qui auxilium præbuerat impio regi Achab: 2 Paralip. xix, 2: «Impio prebes auxilium, et his, qui oderunt Dominum, amicitia jungeris: et idcirco iram quidem Domini merebaris, sed bona opera inventa sunt in te, eò quod abstuleris lucos de terra Juda.»

QUÆSTIO VII.

Quinam judeorum reges, aut principes feliciter gesserint bellum?

1. Respondeo: Illi potissimum, qui servarunt leges belli à Deo præscriptas, et maximè, qui spem suam ponebant in Deo et ab eo subsidium petebant. Sic fecerunt Moyses, Josue, Othoniel, Aod, Barac, Gedeon, Jephete, Samson. Sic fecit rex David, quando consulto prius Deo, pugnavit contra hostes. Sic Abia rex Juda, quando pugnaturus contra Jeroboam regem Israel, totam suam fiduciam collocavit in Deo: (2 Paralipom. xiii, 4 et sequentibus.) Sic Josaphat rex Juda, qui omnibus in circuitu hostibus erat terti, quia Deus pugnabat pro ipso: (2 Paralipomenon xvii, 3 et 40.) Sic Ezechias, quando obsecus à Senacherib rege assyriorum cum ingenti exercitu, oravit Dominum pro liberatione, et obtinuit. Nam Angelus Domini missus in castra assyriorum, una nocte percussit centum octoginta quinque millia hostium: (2 Paralipom. xxxii, 20, et 4 Reg. xix, 35.) Sic Machabæi, quorum bella et victoriæ describuntur in libris Machabæorum. Illi verò infeliciter pugnarunt, qui neglecto Deo, confidebant in multitudine, et potentia suorum exercituum.

QUÆSTIO VIII.

Quid in legge Mosaica statutum fuit de munditia castrorum?

1. Generalis lex haec Deuter. xxiii, 44: «Sint castra tua sancta, et nihil in eis appareat fœditatis.» Ratio adiungitur: «Dominus enim Deus tuus ambulat in medio castrorum, ut eruat te, et tradat tibi inimicos tuos.» Speciatim vero statuta fuerunt hæc tria: Primò: «Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, et non revertetur, priusquam ad vesperam lavetor aqua: et post solis occasum regredietur ad castra:» (ibidem vers. 40.) Secundò: «Habebis locum extra castra, ad quem egrediaris ad requisita

«naturæ, gerens paxillum in balteo, cumque sederis, sed dies per circuitum, et egesta humo operies, quo relevatus es,» (ibidem vers. 42.) Tertiò: «Præcipe filiis Israel, ut ejiciant de castris omnem leprosum, et qui pollutus est super mortuo:» (Num. 5.)

2. Igitur castra debabant esse munda à pollutione, et semine, et stercore, et lepra, et immunditia legali ex mortuo contracta. Idque dupli de causa: Primò propter Arcam Dei, quæ erat in medio castrorum, in qua Deus dicebatur habitare. Secundò ad conservandam in castris valetudinem. Quæres, an ista lex semper obligaverit iudeos? Abulensis putat tunc solum obligasse, quando iudei erant in deserto, non autem posteà, quando habitabant in terra promissionis. Nihilominus Esseni, de quibus suprà cap. 40 dictum est, dicuntur etiam in Judea observasse eamdem legem, ut refert Josephus lib. 2 de bello Judaico cap. 7. Erant enim valde studiosi legis et puritatis. Vide Cornelium in cap. 23 Deuteronomii.

CAPUT XVIII.

DE FURTO ET USURA.

1. Duo quæri possunt: 1. Quæ fuerint leges circa furtum? 2. An usura iudeis fuerit licita, necone? Ad prius sic respondeo: Principalis lex circa furtum fuit hæc: *Non furtum facies*: (Exodi xx, vers. 15.) Ad hanc revocari debent sequentes:

Prima, non decipiet unusquisque proximum suum: (Levit. xix, 11.)

Secunda, viduæ et pupillo non nocebitis. Si læseritis eos, clamabunt ad me, et ego exaudiam eos, percutiamque vos gladio, et erunt uxores vestræ viduæ, filii vestri pupilli: (Exod. xxii, 22, et Deuter. x, 18.)

Tertia, nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in mensura: (Levit. xix, 35.)

Quarta, statera justa, et æqua sint pondera: justus modius, æquusque sextarius: (ibidem vers. 36.)

Quinta, non habebis in sacculo diversa pondera, magus et minus: nec erit in domo tua modius major et minor. Pondus habebis justum et verum, et modius aequalis et verus erit tibi: (Deut. xxv, 13.)

Sexta, non assumes et transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in possessione tua: (Deuteronom. xix, 14.)

Septima, non facies, quod iniquum est, nec injustè judicabis. Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Juste judica proximo tuo: (Levit. xix, 15.)

Octava, qui percusserit animal, reddet vicarium, idest, animal pro animali: (Levit. xxiv, 18.)

Nona, si quis furatus fuerit bovem, aut ovem, et occiderit aut vendiderit; quinque boves pro uno restituet, et quatuor oves pro una ove: (Exodi xxii, 4.)

Decima, si vivens bos, aut ovis, aut asinus apud eum inventus fuerit, duplum restituet: (ibidem vers. 4.)

Undecima, si non habuerit, quod pro furto reddat, ipse vendetur: (ibid. vers. 3.)

Duodecima, occidens furem nocturnum, innocens habetur: occidens furem diurnum, occidatur: (ibidem vers. 2.)

Decimatercia, qui damnum fecerit proximo suo, confitebitur peccatum suum, et compensabit damnum; et insuper addet quintam partem: (Num. v.)

Decimaquarta, si lascerit quispiam agrum vel vineam, et dimiserit jumentum suum, ut depascatur aliena, quidquid optimum habuerit in agro suo, vel in vinea, pro damni aestimatione restituet: (Exod. xxii, 5.)

Decimaquinta, si egressus ignis invenerit spicas, et comprehendenter acervos frugum, sive stantes segetes in agris, redimet damnum, qui ignem sucenderit: (ibidem vers. 6.)

Decimasexta, plagiarius, qui furatur hominem ut vendat, occidatur: (Deut. xxiv, 7.)

2. Dices: Aliquæ ex illis legibus videntur inter se pugnare, ut octava, nona et decima. Nam octava præcipit simplum restitu: nona quadruplum aut quintuplum: decima duplum. Respondeo: Non pugnant, sed discre-

pant. Primi, quia octava est moralis, sumpta ex jure naturali: reliquæ duæ sunt judiciales, sumptæ ex libera voluntate legislatoris. Deinde octava præcipit, quod jure naturali debitum est: reliquæ duæ, quod per modum liberæ poenæ à judice vel legislatore imponi potest. Ex octavam, qui furatur bovem, tenetur jure naturali illum restituere. Juxta reliquas tenetur jure positivo penalí, vel duplum, vel quadruplum, vel quintuplum restituere pro arbitrio legislatoris. Itaque qui unum bovem pro bove restituit, satisfacit juri naturali, non tam positivo. Vel quod idem est, satisfacit justitiæ commutatiæ, non tamen vindicatiæ.

3. Quæres: Quare sur pro uno bove debuerit quinque boves restituere, et pro una ove quatuor tantum oves, et non quinque? Respondet Theodoreus, quia majus fursum majori pena plectendum est: at majus furtum est bovis, quam ovis, quia bos est majoris pretii, quam ovis. Divus Thomas in 1, 2, quæst. 105, art. 2 ad 9 sic respondet: Jubet Deus, ut fur pro uno bove reddat quinque, quia bos habet quinque utilitates: 1, immolatur: 2, pascit nos carne sua: 3, arat: 4, dat lac: 5, dat corium. At ovis adserit quatuor tantum commoda: 1, immolatur: 2, pascit nos sua carne: 3, dat lac: 4, dat lanam. Alii addunt mysticam causam: quia bos significat doctorem populi; ovis discipulum et auditorem. At gravius punitur, qui aufert, vel pervertit doctorem, quam qui auditorem. Ita Rabanus Exodi xxii, vers. 1. Quæ omnia probabilia sunt. Vera causa est, quia Deo, qui est supremus legislator, ita placuit.

4. Queres 2: Quare furem nocturnum licebat occidere, non autem diurnum? Respondeo: Ob has causas: 1, quia non constat, an fur nocturnus veniat tantum ad furandum, an etiam ad occidendum. Et quia præsumitur ad utrumque venire, occidi poterat in veteri Testamento: 2, quia noctu agnoscit non potest, et ideo is, qui damnum patitur, non potest eum postea in judicio accusare, et rem suam repetere: 3, quia nocturnus non potest tam citè, ac facile deprehendi, ac diuinus. Nam nocte omnes dormiunt, ac proinde pater familias non potest statim habere famulos paratos, qui furem apprehendant: secùs

est de die. Eamdem distinctionem furis diurni, ac nocturni, quoad ejus occisionem, habet Augustinus, et ex eo translata est in jus Canonicum, Extravag, de homicidiis, cap. *Si perfodiens*. Notandum tamen est, si fur diurnus non tantum furaretur, sed etiam gladio, vel armis vellet tueri suum furtum, licere etiam illum occidere. Ita Augustinus quest. 84 supra Exodum. Et sancitum est in jure civili, l. furem, ff. ad legem Corneliam, de Sicariis.

DE USURA.

5. De usura extat duplex lex: Una Exod. xxii, 25: «Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui **habitat** tecum, non urgebis eum, nec usuris opprimes.» Altera Deut. xxiii, 19. «Non senerabis fratri tuo ad **usuram** pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam **rem**; sed alieno. Fratri autem tuo absque usura id, «quo **indiget**, commodabis, ut benedicat tibi Dominus **Deus tuus** in omni opere tuo.» Hic duo decernuntur: 1, ut **judæi** non exigant usuram à **judæis**, idest à fratribus suis: 2, ut possint exigere ab extraneis.

6. Quæstio est, quomodo hoc posterius sit intelligendum? Triplex est opinio: Prima **judeorum**, qui putant sibi concessum esse à Deo, ut à quolibet extraneo possint usuram exigere sine peccato. Ac proinde, etiam hoc tempore se **non peccare**, exigendo usuram à **christianis** et **gentilibus**. Altera quorundam theologorum, qui asserunt **judæis** non quidem concessum, sed tamen permisum esse, ut exigant usuram ab extraneis propter duritiam **cordis** ipsorum. Ac proinde ipsos quidem peccare usuram **exigendo**, non tamen per legem Mosaicam puniri. Ratio illorum est, quia usura absolute, et sine ulla distinctione fratris, vel extranei mala et prohibita est, ut patet Psalm. xiv, 5, et Psal. liv, 12, et Ezech. xviii, 8. Ergo non potuit licet concedi **judæis**. Potuit tamen **permitti**, tamquam minus malum ad vitandum **majus malum**, ne scilicet suos fratres per usuram exhaustirent. Ita D. Thom. in 2, 2, quæst. 78, art. 4 ad 2, et multi alii. Tertia est **judæis** non tantum permisum, sed

etiam concessum fuisse exigere usuram à vicinis hostibus, nempè chananæis, amorrhæis, amalecitis; ita ut exigendo non peccarent. Ratio est, quia Deus concesserat illis, ut occiderent vicinos hostes, et eorum bona diriperent. Itaque sicut non peccabant occidendo amorrhæos et chananæos in bello, ita non peccabant accipiendo illorum pecuniam per usuram. Ita Conradus quæst. 24 de contractibus, Medina quæst. 1 de usura, et apertè D. Ambrosius lib. de Tobia cap. 15, ubi inter cetera sic ait: «Cui jure inferuntur arma, huic legitimè indicantur usuræ.» Item: «Ab hoc usuram exige, quem non sit crimen occidere.» Item: «Ubi jus belli, ibi etiam jus usuræ.» Haec duæ posteriores opiniones sunt probabiles; prima manifestè falsa.

CAPUT XIX.

DE HOMICIDIO, ET CIVITATIBUS REFUGI.

1. Homicidium est duplex: Unum voluntarium quod culpabiliter, alterum involuntarium, quod sine culpa committitur. De priori hic agam. Posterius pertinet ad civitates refugii, de quibus paulò post. Igitur de homicidio voluntario extat una lex moralis: Exodi xx, 13: «Non occides.» Et una cærimonialis: Deut. xxi, 1: «Si inventum fuerit cadaver hominis occisi in agro, seniores urbis vicinæ adducent vitulam ad vallem asperam, ibique eam mactabunt, ac super eam tenebunt manus suas, et dicent: Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt. Propitijs esto populo tuo Israel, quem redemisti, Domine, et ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel. Et auferetur ab eis reatus sanguinis. Tu autem alienus eris ab innocentis cruento, qui fusus est, cum feceris, quod præcepit Dominus. Videantur Interpretes illius loci.

2. Judiciales sunt plures. Prima: «Qui percutserit, et occiderit hominem, morte moriatur;» (Levit. xxiv, 17.) Secunda: «Non accipietis pretium ab eo, qui reus